

მანანა ბოჭორიშვილი

ტრანსფერული ცოდნის შეძენის პროცედურები და შესაბამისი მეთოდური ინსტრუმენტები

არსებობს კომპეტენციები, რომელთა ფლობა გადამწყვეტია თანამედროვე სამყაროში, რათა ადამიანმა თვითრეალიზება და საზოგადოებაში ადგილის დამკვიდრება შეძლოს. ამ კომპეტენციების დაუფლება სკოლიდან იწყება და ამას ხელს უწყობს მეტაკურიკულუმი. ამ ტერმინით აღინიშნება ის სასწავლო მიზნები, რომლებიც საერთოა სკოლებში სხვადასხვა საგნის სწავლებისას. ამასთან, მეტაკურიკულუმი სხვადასხვა საგნის დასაუფლებლად საჭირო ზოგად უნარ-ჩვევებსაც აერთიანებს. ის ხელს უწყობს პრაქტიკული თუ სიმბოლური აზროვნების განვითარებას, სწავლის ჩვევების გამომუშავებას (იმის სწავლებას, როგორ უნდა ისწავლოს მოსწავლემ უკეთესად), აზროვნების სხვადასხვა დონის, ინოვაციური და ტრანსფერული (გადატანითი) უნარ-ჩვევების განვითარებას.

პრიორიტეტული კომპეტენციებია: წიგნიერება, მედიაწიგნიერება, ციფრული წიგნიერება, რაოდენობრივი წიგნიერება, ეკოლოგიური წიგნიერება, სემიოტიკური კომპეტენცია, სწავლის სწავლა, სოციალური და სამოქალაქო კომპეტენცია.

წიგნიერება, ტრადიციული გაგებით, გულისხმობს ენის გამოყენების უნარს კითხვისთვის, წერისა და ლაპარაკისთვის. დღეს ამ ცნების შინაარსი საკმაოდ გაფართოვდა: ის მოიცავს ცვალებად კონტექსტში კითხვის, წერის, ინფორმაციის დამუშავების, იდეებისა და მოსაზრებების გამოთქმის, გადაწყვეტილებების მიღებისა და პრობლემის მოგვარების უნარს.

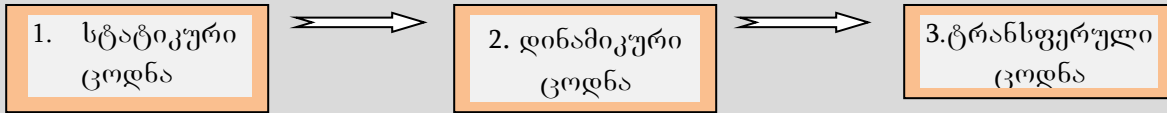
მასწავლებელმა ხელი უნდა შეუწყოს მოსწავლეს, რომ მან შეძენილი ცოდნა და გამოცდილება სხვადასხვა შინაარსობრივ კონტექსტში გადაიტანოს და გამოიყენოს. აუცილებელია სასწავლო პროცესში საგანთაშორისი კავშირების დამყარებაც.

ეფექტური სწავლა-სწავლების პროცესი მოსწავლეს სამი სახის ცოდნით უზრუნველყოფს:

- 1. სტატიკური ანუ დეკლარაციულია ცოდნა**, როცა მოსწავლემ იცის წესები, კანონები, ცნებების განმარტებები, ფორმულები (მაგალითად, ზმნის განმარტება, წილადების შეკრების წესი, სიჩქარის გამოსათვლელი ფორმულა);
- 2. დინამიკური ანუ პროცედურულია ცოდნა**, რომელიც მოსწავლეს ცოდნის გამოყენების, რეალიზების საშუალებას აძლევს (მაგალითად, თუ ის წილადების შეკრების წესის გამოყენებით ხსნის მაგალითებს);
- 3. ფუნქციური ანუ ტრანსფერულია ცოდნა**, რომელიც მოსწავლეს საშუალებას აძლევს, თავისი ცოდნა ადეკვატურად გამოიყენოს სხვადასხვა კონტექსტში, მოახდინოს ცოდნის გადატანა ანუ ტრანსფერი. მაგალითად, მოსწავლემ ჯერ სტატიკური, დეკლარაციული, კონცეპტუალური ცოდნა შეიძინა რიცხვის პროცენტის შესახებ, მერე ივარჯიშა და მათემატიკაში ამოხსნა მრავალი ამოცანა თუ მაგალითი (დინამიკური ცოდნა); მას წარმატებით შეუძლია, ამ ცოდნის გადატანა მოახდინოს და ამოხსნას ამოცანები ქიმიასა და

ფიზიკაში, ან ეს ცოდნა გამოიყენოს ყოფა-ცხოვრებაში, მაგალითად, კომპიუტერულ მაღაზიაში 70%-იანი ფასდაკლებისას გამოთვალოს, რა ღირს მისი სასურველი ლეპტოპი.

**ეფექტური სწავლა-სწავლების პროცესი,
სამი კატეგორიის ცოდნა:**



ტრანსფერი რომელიმე სიტუაციაში ნასწავლის განსხვავებულ სიტუაციაში გამოყენებას ნიშნავს. დიმიტრი უზნაძის აზრით, აზროვნებას ახასიათებს ტრანსპოზიციის/გადატანის უნარი. მას შემდეგ, რაც მოსწავლე გადაჭრის ერთ ამოცანას, მას უკვე აღარ უჭირს ანალოგიური ამოცანის გადაჭრა: “აზროვნებას ერთხელ გადაჭრილი ამოცანის ხერხი ანალოგიურ ახალ ამოცანაზე გადააქვს”.

განათლების სპეციალისტებისთვის თავსატეხი ის არის, რა შემთხვევაში ხდება ან არ ხდება ტრანსფერი. მაგალითად, ბუნებისმეტყველების მასწავლებლები პრობლემად იმას მიიჩნევენ, რომ მათ თავიდან უხდებათ მოსწავლეებისთვის მათემატიკის სწავლება, მათთვისაც კი, ვინც ამ საგანს კარგად სწავლობს.

გარკვეული უნარის დაუფლება კონკრეტული შინაარსის საფუძველზე ხდება. თუ უნარს მხოლოდ ერთი ტიპის შინაარსთან მიმართებით ვავითარებთ და არ ვითვალისწინებთ, რომ ეს უნარი მოსწავლემ სხვა შინაარსთან მიმართებითაც უნდა გამოიყენოს, მაშინ მას ტრანსფერის განხორციელება გაუჭირდება. ამიტომ ენიჭება სწავლების პროცესს უდიდესი მნიშვნელობა.

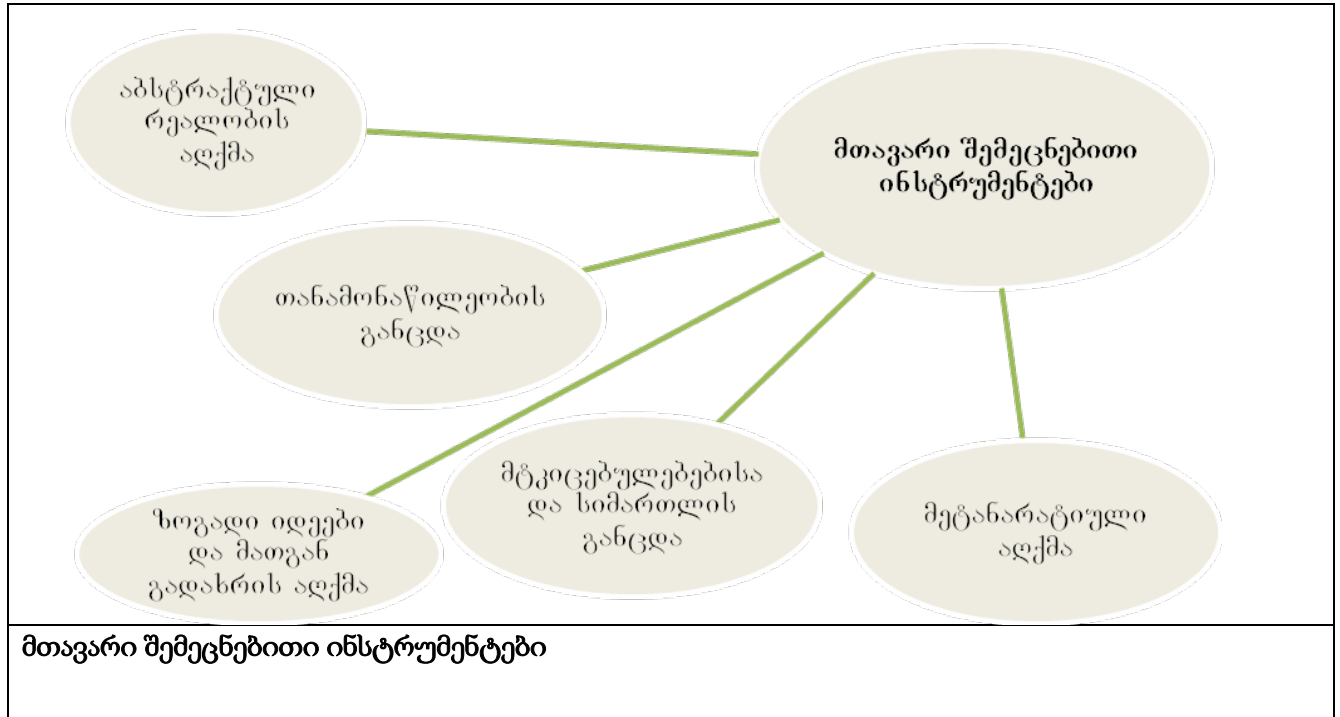
განათლების სპეციალისტებმა იმთავითვე იციან, რომ ტრანსფერი თავისთავად არ ხდება. საჭიროა სწავლების სპეციალურად დაგეგმვა. ტრანსფერი რომ განხორციელდეს, სწავლების დაგეგმვისას უნდა გავითვალისწინოთ მისი ხელშემწყობი პირობები:

1. ცოდნა, რომლის ტრანსფერიც ხდება, მიზეზშედეგობრივი მიმართების შემცველი უნდა იყოს;
2. სწავლების პროცესში ყურადღება იმაზე უნდა გამახვილდეს, რომ შეძენილი გამოცდილება მოსწავლემ შესაძლოა სხვადასხვა სიტუაციაში გამოიყენოს;
3. სწავლის პროცესში მოსწავლემ უნდა აღმოაჩინოს ამოცანის გადაჭრის ძირითადი პრინციპები.

განასხვავებენ ტრანსფერის ორ ძირითად ფორმას:

ტრანსფერის ერთი ფორმა	ტრანსფერის მეორე ფორმა
<p>A</p> <p>ამ შემთხვევაში ტრანსფერი ხორციელდება გაკვეთილზე განხილული თემის ანალოგიურ თემებთან დაკავშირებით. მასწავლებელი ეხმარება მოსწავლეს, გაკვეთილზე ნასწავლი საკითხი დაუკავშიროს მსგავს თემებს სხვა სფეროებში. ტრანსფერის განხორციელება არ არის რთული. საკმარისია, მასწავლებელმა გარკვეული დრო დაუთმოს საკითხის ფართოდ განხილვას და მოსწავლეთა ყურადღება გაამახვილოს სხვა სფეროებში არსებულ ანალოგიურ თემებზე, მოვლენებზე და ა.შ.</p>	<p>A</p> <p>ამ დროს ხდება შესასწავლი საკითხის ძირითადი პრინციპების ღრმად გაგება. ამის განხორციელება შესაძლებელია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლებით. პრობლემაზე მუშაობით მოსწავლეები იძენენ ცოდნას და უნარ-ჩვევებს, რომელთა გამოყენებაც შეუძლიათ სხვა პრობლემის გადაჭრის დროს.</p> <p>მასწავლებელმა ამავე ოპერაციის შესრულება უნდა დაავალოს მოსწავლეს სხვა ტიპის ტექსტზე, მაგალითად, ისტორიულ წყაროზე მუშაობისას.</p>
<p>მაგალითად, მოსწავლის როგორც მოვლენის სწავლებისას მასწავლებელმა შეიძლება საქართველოში მომხდარი მიწისძვრა დაუკავშიროს სხვა ქვეყანაში მომხდარს (ვთქვათ, სპიტაკისას).</p>	<p>მაგალითად, ლიტერატურის მასწავლებელი ასწავლის მოსწავლეს ფაქტებისა და ავტორის დამოკიდებულების ამოცნობას ნარატიულ, შემეცნებით, აღწერით და სხვ. ტექსტში.</p>

სპეციალისტები გამოყოფენ მთავარ შემეცნებით ინსტრუმენტებს, რომლებიც მოსწავლეებს კონცეპტუალური ცოდნის დინამიკურ და ტრანსფერულ ცოდნად გარდაქმნაში ეხმარება.



რა მთავარი შემეცნებითი ინსტრუმენტების მეშვეობით შეიძლება, მასწავლებელმა სწავლების პროცესში შეძენილი გამოცდილება მოსწავლეებს სხვადასხვა სიტუაციაში გამოაყენებინოს? როგორ უნდა აღმოაჩინოს მოსწავლემ სწავლის პროცესში ამოცანის გადაჭრის ძირითადი პრინციპები?

. **აბსტრაქტული რეალობის აღქმა** ის ინსტრუმენტია, რომელიც მოსწავლეს სამყაროს არსის იდეების საშუალებით გამოხატვის შესაძლებლობას აძლევს. განვითარების პროცესში მყოფი მოზარდის გონება იწყებს ზოგადი კონცეფციებით აბსტრაქტული სამყაროს შექმნას და რეალობის ახლებურად აღქმას. აბსტრაქტული რეალობის აღქმა ბუნებისა და საზოგადოების ფუნქციონირების პროცესისა და მასზე ჩვენი მზარდი კონტროლის გააზრების საშუალებას იძლევა. აბსტრაქტული რეალობის გრძნობა დამოუკიდებელი, რაციონალური და ლოგიკური სტრუქტურის მქონე აზროვნების ფორმების ფარგლებში ყალიბდება.

. **თანამონაწილეობის განცდა** ის ინსტრუმენტია, რომელიც ადამიანისა და სამყაროს კავშირის კომპლექსური მიზეზშედეგობრივი ჯაჭვის გააზრების საშუალებას გვაძლევს. მისი დახმარებით მოსწავლეები უფრო რეალისტურად აღიქვამენ თავიანთ როლს სამყაროში და თავს ისტორიული და სოციალური პროცესების პროდუქტად მოიაზრებენ.

. **ზოგადი იდეებისა და მათგან გადახრების აღქმა** ის ინსტრუმენტია, რომელიც ბუნების, საზოგადოების, ისტორიისა და ადამიანის ფსიქოლოგიის შესახებ აბსტრაქტული იდეების აღქმისა და ჩამოყალიბების, მოგვიანებით კი შეუსაბამობათა აღმოჩენისა და უფრო კომპლექსურ იდეებად მათი გარდაქმნის შესაძლებლობას აძლევს მოსწავლეებს.

. მტკიცებულებებისა და სიმართლის ძიება ის ინსტრუმენტია, რომელიც ზოგადი იდეების ღირებულების შეფასებისა და მათი საფუძვლიანობის შემოწმების საშუალებას იძლევა. ის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას აბსტრაქტული აზროვნების განვითარებასთან ერთად იძენს და რეალობის ობიექტურ ხედვას ესწრაფის. ამ შემეცნებითი ინსტრუმენტის ისტორიულ პროდუქტთა შორისაა დაცული ცოდნის საცავები: ლექსიკონები, ენციკლოპედიები, რომლებიც ზოგადი იდეების ღირებულების შეფასებისა და მათი საფუძვლიანობის შემოწმების საშუალებას იძლევა.

. მეტანარატიული აღქმა ის ინსტრუმენტია, რომელიც ფაქტებს ან მოვლენებს ზოგად იდეებად აწესრიგებს და მოზარდებს მათთან ემოციური კავშირების ჩამოყალიბების საშუალებას აძლევს. ის, უბრალოდ, თეორიებად კი არ გარდაქმნის ფაქტებს, არამედ თეორიებს ზოგადი მეტანარატივის ფორმას ანიჭებს, რაც მოგვიანებით მოზარდს ემოციურ ვალდებულებებს უყალიბებს.

ზემოთ ნახსენები შემეცნებითი ინსტრუმენტები მაშინ ხვდება მასწავლებლის ყურადღების ცენტრში, როცა მისი ინტერესის საგანი მოსწავლეების წარმოსახვის, შემეცნებითი აზროვნების ამუშავება და კონცეპტუალური ცოდნის დინამიკურ და ტრანსფერულ ცოდნად გარდაქმნაა.

თუ ამოცანად იმას დავისახავთ, რომ მარტო ცოდნა და უნარ-ჩვევები კი არ გადავცეთ მოსწავლეებს, არამედ იმ იდეებითაც დავაინტერესოთ, რომლებიც მათ მიერ მიღებულ ცოდნასა და განვითარებულ უნარ-ჩვევებს უდევს საფუძვლად, იმასაც შევძლებთ, სწავლების პროცესი მათთვის უფრო მიმზიდველი და საინტერესო გახდეს.

ზემოთ აღწერილი ინსტრუმენტების გამოყენება მაშინ არის ეფექტური, როცა მოსწავლეს მიზეზშედეგობრივი მიმართების შემცველი ცოდნა აქვს. დასკვნის სახით კი შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ ტრანსფერული ცოდნის შეძენის პროცედურები უშუალოდ უკავშირდება შესაბამის ინსტრუმენტებს, რომლებიც მეტაკურიკულუმის მიხედვით განისაზღვრება.

გამოტანა:

მასწავლებელმა ხელი უნდა შეუწყოს მოსწავლეს, რომ მან შეძენილი ცოდნა და გამოცდილება სხვადასხვა შინაარსობრივ კონტექსტში გადაიტანოს და გამოიყენოს. აუცილებელია სასწავლო პროცესში საგანთაშორისი კავშირების დამყარებაც.

თუ ამოცანად იმას დავისახავთ, რომ მარტო ცოდნა და უნარ-ჩვევები კი არ გადავცეთ მოსწავლეებს, არამედ იმ იდეებითაც დავაინტერესოთ, რომლებიც მათ მიერ მიღებულ ცოდნასა და განვითარებულ უნარ-ჩვევებს უდევს საფუძვლად, იმასაც შევძლებთ, სწავლების პროცესი მათთვის უფრო მიმზიდველი და საინტერესო გახდეს.